

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Навчально-науковий інститут Економіки та менеджменту
Кафедра економічної теорії

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. ректора

«___» _____ 2017р.

Система менеджменту якості

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Основи економічної теорії»

Галузь знань: 16 «Хімічна та біоінженерія»

Спеціальність: 162 «Біотехнології та біоінженерія »

Спеціалізація: 162.2 «Екологічна біотехнологія та біоенергетика»

Курс – 2   Семестр – 3

Аудиторні заняття   – 34

Диференційований залік – 3 семестр

Самостійна робота   – 56

Усього (годин/кредитів ECTS) – 90/3

Індекс НБ-5-162/16-3.4

СМЯ НАУ НП 11.02.06-01-2017

	Система менеджменту якості. Навчальна програма навчальної дисципліни "Основи економічної теорії"	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 11.02.06 – 01-2017
		Стор.2 із 11	

Навчальну програму дисципліни "Основи економічної теорії" розроблено на основі освітньо-професійної програми та навчального плану № НБ-5-162/16 підготовки фахівців освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 162 «Біотехнології та біоінженерія» та спеціалізацією «Екологічна біотехнологія та біоенергетика» та відповідних нормативних документів.

Навчальну програму розробив
професор кафедри економічної теорії _____ Т. Біленко

Навчальну програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри економічної теорії, протокол №_____ від "_____" _____ 2017 р.

Завідувач кафедри _____ В.Засанський

Навчальну програму обговорено та схвалено на засіданні випускової кафедри спеціальності 162 «Біотехнології та біоінженерія», спеціалізації «Екологічна біотехнологія та біоенергетика» – кафедри біотехнології, протокол №____ від "_____" _____ 2017 р.

Завідувач кафедри _____ К. Гаркава

Навчальну програму обговорено та схвалено на засіданні науково-методично-редакційної ради Навчально-наукового інституту Економіки та менеджменту, протокол №_____ від "_____" _____ 2017 р.

Голова НМРР _____ А. Тофанчук

УЗГОДЖЕНО
Директор ННІЕМ

_____ С.Петровська
"_____" _____ 2017 р.

Рівень документа – 3б
Плановий термін між ревізіями – 1 рік
Контрольний примірник

1.ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма навчальної дисципліни “Основи економічної теорії” розроблена на основі “Методичних вказівок до розроблення та оформлення навчальної та робочої навчальної програм дисциплін», введених в дію розпорядженням від 16.06.2015р. №37/роз .

Дана навчальна дисципліна є теоретичною та практичною основою сукупності знань та вмінь, що формують профіль фахівця в галузі управління та адміністрування.

Метою викладання дисципліни є формування у студентів глибоких економічних знань, логіки сучасного економічного мислення і економічної культури, адекватних умовам ринкових відносин, навчання студентів базовим методам аналізу економічних процесів, вмінню приймати обґрунтовані рішення з приводу економічних проблем, пов'язаних з їх майбутньою професійною діяльністю.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- пізнання економічної теорії як науки, її предмету, методів та функцій;
- розкриття основного змісту сучасних шкіл економічної теорії;
- аналіз закономірностей розвитку ринкової економіки як основи функціонування різних сучасних господарських систем;
- розкриття закономірностей суспільного відтворення, загальноекономічної рівноваги, економічного зростання та циклічних коливань в економіці;
- сучасні процеси глобалізації світогосподарських зв'язків та шляхи вирішення загальноцивілізаційних проблем людства.

У результаті вивчення даної навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

- категоріальний апарат економічної теорії;
- зміст та особливості найвідоміших економічних теорій;
- визначення нових дефініцій, зумовлених економічним розвитком сучасного суспільства.

Вміти:

- самостійно вивчати економічні процеси;
- систематизувати та вибудовувати логічні послідовні цілісні економічні знання.

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з двох навчальних модулів, а саме:

- навчального модуля №1 «Вступ до економічної теорії. Загальні основи економічного розвитку»;
- навчального модуля №2 «Теоретичні проблеми економіки на мікро- та макрорівні».

Кожен з модулів є логічно завершеною, відносно самостійною, цілісною

частиною навчальної дисципліни, засвоєння якої передбачає проведення модульної контрольної роботи та аналіз результатів її виконання.

Навчальна дисципліна "Основи економічної теорії" базується на знаннях таких дисциплін, як: «Історія та культура України», «Філософія», «Вища математика» та є базою для вивчення таких дисциплін, як: «Економіка та організація біотехнологічних виробництв», «Основи охорони праці», «Контроль та керування біотехнологічними процесами», «Проектування біотехнологічних виробництв» та інших.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Модуль №1 "Вступ до економічної теорії. Загальні основи економічного розвитку".

Тема 2.1.1. Вступ до економічної теорії.

Зародження економіко-теоретичних знань. Економіка як об'єкт вивчення економічної теорії. Загальні засади економічного розвитку. Мікроекономіка. Макроекономіка. Мегаекономіка. Еволюція економічної теорії: основні етапи та напрями розвитку. Політекономія. Економічна теорія. Економікс.

Предмет економічної теорії. Економічні категорії. Економічні закони та принципи господарювання. Механізм дії і механізм використання економічних законів. Економічна система.

Функції економічної теорії і її роль у формуванні економічного мислення. Економічна теорія - наукова основа економічної політики. Нормативна та позитивна економічна теорія. Єдність функцій економічної теорії.

Методи пізнання соціально-економічних явищ і процесів, їх класифікація. Загальнонаукові та специфічні методи економічних досліджень. Макро- і мікроекономічний аналіз.

Сучасні напрями розвитку економічної думки: провідні школи та концепції. Виникнення та розвиток економічної думки в Україні. Взаємозв'язок економічної теорії з гуманітарними, природничими і технічними науками, що вивчають суспільство та світ.

Тема 2.1.2. Економічні цілі та проблеми суспільства. Економічні відносини власності

Економічні цілі і рушійні сили суспільства. Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвитку. Суперечність між суспільними потребами і економічними ресурсами суспільства. Вибір альтернатив ефективного використання обмежених ресурсів та виробничих можливостей.

Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Економічні інтереси, їх сутність та суб'єкти. Взаємозв'язок інтересів і потреб.

Зміст та структурні елементи економічної системи. Типи і моделі економічних систем. Традиційна система. Ринкова економіка вільної конкуренції. Сучасна ринкова економіка. Соціально орієнтована ринкова економіка. Моделі організації національних господарств. Змішана економічна система. Командно-адміністративна система.

Економічні основи постіндустріального (науково-інформаційного) суспільства, тенденції його розвитку.

Правовий та економічний зміст власності. Суб'єкти та об'єкти відносин власності. Різноманітність форм власності та форм господарювання. Різновиди приватної та суспільної форм власності. Особливості акціонерної форми власності. Інтелектуальна власність.

Еволюція відносин власності. Новітні тенденції у розвитку відносин власності. Відносини та форми власності в Україні в період переходу до ринку. Роздержавлення та приватизація, їхня суть і відмінності.

Концепція сталого розвитку: розвиток біотехнологій та екологічно чистих виробництв.

Тема 2.1.3. Економічні блага, їх корисність. Теорія споживчої поведінки.

Економічні блага, їх класифікація. Носії економічних благ. Кількісна і якісна оцінки блага. Економічний закон зростання потреб. Теорія поведінки споживача.

Корисність: сукупна і гранична. Функція корисності. Закон спадної граничної корисності. Споживчі переваги. Модель максимізації корисності. Правило максимізації корисності. Ефект доходу і заміщення. Крива байдужості. Гранична норма заміщення. Аксиоми уподобань.

Обмеження можливостей. Споживчий вибір і бюджетне обмеження. Рівняння бюджетного обмеження. Бюджетна лінія. Вплив зміни доходів і цін на поведінку споживача.

Рівновага споживача. Оптимальний кошик споживача. Крива «доход-споживання». Криві Енгеля для нормальних, нижчих та нейтральних благ. Крива індивідуального та ринкового попиту.

Тема 2.1.4. Теорія грошей

Сутність грошей та їх властивості. Функції грошей. Теоретичні концепції виникнення грошей. Теорії грошей: металева, номіналістична та кількісна.

Грошовий обіг. Закони грошового обігу. Модель І.Фішера. Зміст поняття "грошова маса". Структура грошової маси. Грошові агрегати.

Грошова система. Елементи грошової системи. Типи та види грошових систем. Сучасні тенденції розвитку грошової системи та сучасні види грошей.

Тема 2.1.5. Ринок як економічна форма організації суспільного господарства.

Сутність ринку. Інституціональні основи і критерії ринкового господарства. Функції ринку.

Структура ринку. Соціально-економічна структура суб'єктів ринку як вираз різноманітності типів, видів і форм власності. Об'єктна структура ринку. Ринок споживчих товарів. Ринок засобів виробництва. Ринок робочої сили (праці). Ринок капіталу. Ринок цінних паперів. Валютний ринок. Ринок продуктів інтелектуальної діяльності, „ноу-хау”. Особливості ринку біотехнологічної продукції.

Інфраструктура ринку. Ринок як системна форма відносин вторинного привласнення, економічної реалізації власності на об'єкти ринкового обігу.

Теорія конкуренції. Досконала та недосконала конкуренція. Методи цінової і нецінової конкуренції.

Позитивні і негативні властивості ринку. Еволюція ринку: шляхи побудови ринкової системи. Типи ринкових систем. Сучасні моделі ринкового господарства. Модель ринкової економіки в Україні.

Тема 2.1.6. Теорія попиту і пропозиції

Попит, пропозиція і ціна – основні елементи ринкового механізму. Сутність ринкового механізму.

Сутність попиту. Взаємозв'язок попиту та потреб. Попит та величина попиту. Фактори, що визначають величину попиту. Закон попиту. Крива попиту. Еластичність попиту за ціною. Еластичність попиту за доходом. Перехресна еластичність попиту. Класифікація товарів за критерієм еластичності попиту.

Пропозиція. Взаємозв'язок пропозиції та виробництва. Величина пропозиції. Закон пропозиції. Крива пропозиції. Нецінові фактори пропозиції.

Ринкова рівновага. Рівноважна ціна. Фіксовані ціни. Наслідки фіксації цін. Вільний рух цін – основний регулятор збалансування попиту і пропозиції. Ринковий механізм як механізм регулювання відносин привласнення, реалізації власності.

2.2. Модуль №2 "Теоретичні проблеми економіки на мікро- та макрорівні".

Тема 2.2.1. Підприємництво і підприємство

Підприємництво, його суть, основні принципи й ознаки. Теорія підприємництва. Класична та інноваційна моделі підприємництва. Мотивації підприємницької діяльності. Підприємництво і бізнес.

Економічні основи розвитку підприємництва в Україні.

Сучасні організаційно-правові форми підприємництва. Індивідуальне підприємство (одноосібне володіння). Товариство (партнерство). Корпорація. Малий бізнес. Нові види підприємницької діяльності.

Ризик у підприємницькій діяльності та його види. Венчурний бізнес, тенденції його розвитку. Система франчайзингу. Підприємницькі мережі.

Підприємство, його сутність, головні ознаки і особливості. Форми підприємств. Маркетинг.

Тема 2.2.2. Витрати виробництва та прибуток.

Витрати виробництва як форма руху авансованого капіталу. Класифікація витрат виробництва, їх структура. Зовнішні або явні витрати. Внутрішні, неявні витрати. Постійні, змінні та сукупні витрати. Структура витрат виробництва в короткостроковому та довгостроковому періоді. Граничні або маржинальні витрати. Трансакційні витрати. Бухгалтерський та економічний підходи до оцінки витрат.

Екологічні показники біотехнологічних виробництв (фармацевтичні, отримання біопалива. Скорочення собівартості продукції біотехнологічних виробництв.

Формування валового доходу підприємства. Фактори, що його визначають. Підприємницький дохід. Категорії валового, середнього і граничного доходу.

Прибуток на капітал. Еволюція поняття «прибутку» в економічній теорії. Джерела формування прибутку та чинники, що визначають величину прибутку.

Класифікація прибутку: бухгалтерський, нормальний, економічний. Функції прибутку. Умови максимізації прибутку підприємства.

Типи ринків. Аналіз прибутку фірми, яка діє в умовах різних типів ринкових структур. Засоби виміру прибутку. Закон диференційованої норми прибутку.

Тема 2.2.3. Національна економіка. Макроекономічні показники

Національна економіка: поняття, основні ознаки, мета. Структура національної економіки. Система національних рахунків (СНР). Методологічні основи побудови СНР, її структура. Основні макроекономічні показники: валовий внутрішній продукт (ВВП) та методи його виміру: виробничий (продуктивний), за потоком витрат (кінцевого використання) та за потоком доходів (розподільчий); валовий національний продукт (ВНП), чистий національний продукт (ЧНП), національний дохід (НД), особистий дохід (ОД), дохід кінцевого використання (ДКВ). ВВП та чистий економічний добробут. Номінальні та реальні макроекономічні показники.

Національне багатство і його структура. Природне багатство. Проблеми розширеного відтворення національного багатства.

Тема 2.2.4. Економічні цикли і кризи

Довгі, середні і короткі економічні цикли. Циклічний характер суспільного відтворення в ринковій економіці. Економічний цикл, його фази і матеріальна основа. Теорії циклу: монетарна, інноваційна, недоспоживання, перенагромадження, психологічна. Зовнішні і внутрішні причини циклу. Показники економічного циклу. Класифікація основних макроекономічних змінних щодо їх циклічних властивостей.

Нециклічні коливання економіки. Особливості економічних циклів в сучасних умовах. Антикризове регулювання.

Тактика та стратегія розвитку біотехнологічних виробництв в умовах економічної кризи в Україні.

Тема 2.2.5. Макроекономічна нестабільність: інфляція і безробіття

Макроекономічна нестабільність: інфляція і безробіття. Інфляція як економічна категорія. Класичне визначення інфляції, зміна поглядів на інфляцію в сучасній економічній теорії. Чинники і форми прояву інфляції. Інфляція попиту. Інфляція витрат. Соціально-економічні наслідки інфляції. Причини і особливості інфляції в нашій країні. Способи регулювання інфляційних процесів.

Безробіття як один з проявів нестабільності загальної ринкової рівноваги. Суть і структура безробіття. Рівень (норма) безробіття. Природний рівень безробіття. Чинники, які обумовлюють безробіття. Соціальна політика держави.

Тема 2.2.6. Фінансово-кредитна система

Фінанси в системі економічних відносин. Суть фінансів та їх функції. Суб'єкти та види фінансових відносин. Фінансова система. Фінанси підприємництва. Фінанси населення. Загальнодержавні фінанси.

Сутність і структура державного бюджету. Державний бюджет та позабюджетні фонди. Місцеві бюджети. Бюджетна та податкова системи. Сутність і структура податків. Податкова система в Україні.

Державні витрати та дефіцит бюджету. Джерела покриття бюджетного дефіциту. Державний борг.

Кредитна система. Суть та функції кредиту. Основні форми кредиту. Банківський кредит. Роль кредиту в сучасній ринковій економіці. Закономірності розвитку кредитної системи. Кредитно-грошова політика в Україні.

Банківська система. Банк як економічна категорія. Структура банківської системи та її еволюція. Банки їх види та функції. Основні банківські операції. Банківський прибуток.

Цінні папери та їх види. Акції. Облігації. Казначейські зобов'язання та ощадні сертифікати. Ринок цінних паперів. Фондова біржа.

Тема 2.2.7. Доходи у суспільстві

Сутність доходу як економічної категорії. Доходи населення, їх види та джерела формування. Заробітна плата: як ціна товару "робоча сила" та форма розподілу за результатами праці. Форми та системи заробітної плати. Дохід від кооперативно-колективної та індивідуальної трудової діяльності. Підприємницький дохід. Доходи від власності та рентні доходи.

Сутність та механізм розподілу доходів. Функціональний та персональний розподіл доходів. Форми розподілу доходів за трудові результати та економічну діяльність.

Сімейні доходи, їх структура та використання. Заощадження як необхідний елемент у структурі сімейних доходів. Номінальні та реальні доходи. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца.

Соціальні аспекти економічних відносин. Рівень та якість життя населення. Прожитковий мінімум. Бідність і процеси маргіналізації населення. Еволюція соціальної структури суспільства.

Необхідність та сутність системи соціального захисту населення. Основні елементи механізму соціального захисту. Державне регулювання розподілу доходів.

Тема 2.2.8. Суть і основні риси світового господарства

Сутність, етапи становлення та основні риси світового господарства. Сучасна структура світового господарства.

Міжнародний поділ праці та інтернаціоналізація економіки як основа формування світового господарства. Транснаціональні корпорації і розвиток міжнародних виробничих зв'язків. Міжнародна економічна інтеграція та її організаційні форми.

Світова торгівля: сутність та структура. Всесвітній ринок товарів і послуг. Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі Торговельна політика, її види та інструменти. Теорія порівняльних витрат. Торговельний і платіжний баланс. Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі.

Міжнародні кредитні відносини і механізм їх регулювання. Зміст і структура світової валютної системи. Валютні курси. Конвертованість валют. Валютні ринки.

Тактика та стратегія розвитку біотехнологічних виробництв отримання біопалива в умовах світової енергетичної кризи.

Міграція населення і світовий ринок праці. Сутність і причини, форми і тенденції розвитку міграції робочої сили.

Проблеми інтеграції економіки України у світове господарство.

Сучасна глобалізація світогосподарських зв'язків і виникнення загальноцивілізаційних проблем людства. Природа і види глобальних проблем сучасності. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних економічних проблем.

3. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

3.1. Основні рекомендовані джерела

3.1.1. Стрішенець О.М. Економічна теорія : навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. М. Стрішенець, В. І. Ліщук, Л. В. Єлісеєва ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. - Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. - 236 с.

3.1.2. Економічна теорія. Політекономія : підручник / [В. Д. Базилевич та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України В. Д. Базилевича ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - 8-ме вид., перероб. і допов. - К. : Знання, 2012. - 702 с.

3.1.3. Економічна теорія. Політекономія : практикум : навч. посіб. / В. Д. Базилевич [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України В. Д. Базилевича. - К. : Знання, 2013. - 494 с.

3.1.4. Економічна теорія. Політекономія : підручник / [В. М. Тарасевич та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Тарасевича. - К. : Знання, 2012. - 206 с.

3.2. Додаткові рекомендовані джерела

3.2.1. Економічна теорія : навч. посіб. [для студ. неекон. спец. вищ. навч. закл.] / [Галушка З. І. та ін. ; за ред. З. І. Галушки] ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Вид. 3-є, допов. - Чернівці : Друк Арт, 2012. - 350 с.

3.2.2. Економічна теорія / А. А. Чухно ; Акад. фін. упр. - К. : ДННУ АФУ, 2010 .

3.2.3. Економічна теорія. Політична економія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П. В. Мельник, І. А. Максименко, Н. П. Мацелюх, М. М. Недашківський ; Держ. податк. адмін. України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. - Чернівці : Прут, 2010. - 355 с.

3.2.4. Чепінога В. Г. Економічна теорія : підручник / В. Г. Чепінога. - К. : Юрінком Інтер, 2011. - 653 с.

3.2.5. Економічна теорія : навч. посіб. / [авт. кол.: Є. Й. Майовець та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Євгена Йосиповича Майовця ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Л. : ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. - 399 с.

(Ф 03.02 – 01)

АРКУШ ПОШИРЕННЯ ДОКУМЕНТА

№ прим.	Куди передано (підрозділ)	Дата видачі	П.І.Б. отримувача	Підпис отримувача	Примітки

(Ф 03.02 – 02)

АРКУШ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ДОКУМЕНТОМ

№ пор.	Прізвище ім'я по-батькові	Підпис ознайомленої особи	Дата ознайо- млення	Примітки

(Ф 03.02 – 04)

АРКУШ РЕЄСТРАЦІЇ РЕВІЗІЇ

	Система менеджменту якості. Навчальна програма навчальної дисципліни "Основи економічної теорії"	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 11.02.06 – 01-2017
		Стор.11 із 11	

№ пор.	Прізвище ім'я по-батькові	Дата ревізії	Підпис	Висновок щодо адекватності

(Ф 03.02 – 03)

АРКУШ ОБЛІКУ ЗМІН

№ зміни	№ листа (сторінки)				Підпис особи, яка внесла зміну	Дата внесення зміни	Дата введення зміни
	Зміненого	Заміненого	Нового	Анульо- ваного			

(Ф 03.02 – 32)

УЗГОДЖЕННЯ ЗМІН

	Підпис	Ініціали, прізвище	Посада	Дата
Розробник				
Узгоджено				
Узгоджено				
Узгоджено				